

MISHANDELING
IN DE
GRENSGEVANGENIS

Getuigenis van een voormalige gevangene

mei 2004

Autonoom Centrum
Bilderdijkstraat 165-F
1053 KP Amsterdam
tel. 020 612 6172
fax. 020 616 8967
ac@autonoomcentrum.nl
www.autonoomcentrum.nl

INHOUD

Voorwoord	3
GETUIGENIS	
VAN EEN VOORMALIGE GEDETINEERDE	4
- inleiding	4
- eenzame opsluiting voor en na de bevalling	4
- bewusteloos	7
- abortus	8
- gebroken pols pas op derde dag behandeld	8
- recht op bezwaar onmogelijk gemaakt	9
- mishandeling tijdens uitzetpogingen	9
- lastige gevallen op straat gezet	10
- brand	12
Achtergrondinformatie over vreemdelingen gevangenen	13
- celcapaciteit	14
- meer gevangenen	14
- gevolgen van detentie	15
- verpleegkundigen	16
- stok in de broek bij vervoer	16
- Jacqueline Muluta	17
- Foussini Baraya	18
- te grote verantwoordelijkheid voor verpleegkundigen	20
- uitzetgevangenis Rotterdam	20
Enkele cijfers over grensgevangenen Amsterdam	22
- duur gevangenschap	22
- herkomst naar land en regio	22
- leeftijd	22

VOORWOORD

In deze brochure over opsluiting van vluchtelingen en migranten zonder verblijfsvergunning, staat het getuigenis van een ex-gedetineerde vluchteling centraal. Deze man zat vanaf eind 2002 een half jaar vast in de grensgevangenis ‘Tafelbergweg’ te Amsterdam, omdat zijn asielerzoek was afgewezen. Deze grensgevangenis in Amsterdam Zuid- Oost is een van de acht speciale gevangenissen in Nederland waar vluchtelingen en migranten zonder verblijfsvergunning worden opgesloten (‘vreemdelingen’detentie).

Uiteindelijk werd deze man uit de gevangenis op straat gedumpt en kon ons zijn verhaal vertellen en dit later opschrijven. Hij maakte tijdens zijn gevangenschap veel mee in zijn eigen zaak en zag en hoorde van alles over die van anderen en over de gehele gevangenisituatie. Hij vond het belangrijk en was zo moedig om over deze misstanden te getuigen. Zijn getuigenis spreekt boekdelen over de ellende die zich achter de bajesmuren afspeelt en over hoe de gevangenen worden behandeld als een soort tweederangsburgers, als ware het wegwerpartikelen, die zo snel mogelijk moeten worden verwijderd. Dit getuigenis past in het rijtje van de diverse verhalen en publikaties over misstanden in ‘vreemdelingen’detentie. Dit relaas licht slechts een tipje van de sluier op, er zijn immers vele verhalen die ongehoord blijven.

Het Autonoom Centrum publiceert hierbij zijn getuigenis. Laten we er met elkaar alles aan doen om ‘vreemdelingen’detentie af te schaffen! Vrijheid is een groot goed, een recht van iedereen ter wereld!

GETUIGENIS VAN EEN VOORMALIGE GEDETINEERDE

Inleiding

Nu volgt het verhaal van een voormalig gevangene, dat hij zelf opgeschreven heeft in zijn eigen taal en wat wij vertaald hebben. Alle gebeurtenissen die hij hier beschrijft hebben plaatsgevonden in de laatste maanden van 2002 en de eerste van 2003 in de grensgevangenis Tafelbergweg 10 te Amsterdam. De auteur beschrijft wat hij toevallig zelf met eigen ogen gezien en met eigen oren gehoord heeft, bijvoorbeeld als hij op de gang moest wachten voor een gesprek met een functionaris. Daarnaast beschrijft hij de verhalen die hij gehoord heeft van medegevangenen, meestal degenen die de gebeurtenissen zelf meegemaakt hebben. Wij hebben al langer contact met de schrijver en hebben hem leren kennen als een serieuze man en een zeer betrouwbare bron.

Overall waar 'XX' staat hoort een naam van een persoon of een land/nationaliteit te staan of een datum. De schrijver beschikt over al die gegevens en wil die overleggen tijdens een vertrouwelijke getuigenis voor een mensenrechtenorganisatie. AC

Eenzame opsluiting voor en na de bevalling

“Op XX kwam een XX echtpaar in de grensgevangenis aan. De vrouw was 7,5 maanden zwanger. Na controle door de arts in de gevangenis kreeg ze te horen dat ze naar het ziekenhuis moest voor controle. Het stel maakte daar geen bezwaar tegen. Ze hadden echter één verzoek: of de echtgenoot niet aanwezig kon zijn bij de controles. Want de vrouw was bang en waarschijnlijk wilde de man graag het hartje van het kind horen. Dit verzoek werd niet toegestaan. De vrouw ging dus alleen naar de eerste controle. Op de terugweg kreeg de wagen waar de vrouw inzat een botsing. Daarbij kreeg de vrouw een flinke klap tegen haar hoofd. Na dit ongeluk werd niet onderzocht of het goed ging met de vrouw, of zij en haar baby er misschien iets aan overgehouden hadden. Na dit voorval stond de man erop aanwezig te zijn bij de volgende controles. Hij kreeg hiervoor toestemming op voorwaarde dat hij zijn handen zou laten boeien en aan zijn benen een stok zou laten vastmaken. Deze

stok liep van zijn middel tot aan zijn enkels, om zijn bewegingsvrijheid te beperken. In het ziekenhuis zouden handboeien en stok losgemaakt worden. De man ging hiermee akkoord.”

“Op de dag dat de vrouw weer op controle moest, stond haar echtgenoot geboeid en met een stok in zijn broek te wachten, maar op het laatste moment trok het afdelingshoofd zijn toestemming in. Zelfs met handboeien en broekstok mocht hij niet mee. Weer opnieuw ging de vrouw alleen naar controle, nu nog banger dan de vorige keer, vanwege de herinnering aan het auto-ongeluk en de slechte opvang daarna. De man ging met tranen in de ogen terug naar zijn cel.”

“Zo’n drie tot vier dagen na deze controle werd de man door iemand van de IND opgeroepen voor een gesprek. Hij kreeg toen te horen dat zijn vrouw vijftien dagen voor de geboorte van het kind naar een speciale gevangenis-ziekenhuis (*ziekenboeg van de Penitentiaire Inrichting Scheveningen met een zeer streng regime - AC*) gebracht zou worden en er tot tien dagen na de bevalling zou blijven. Al die tijd zou ze helemaal alleen op cel zitten; de echtgenoot mocht gedurende die periode niet bij haar zijn.

De vrouw werd erg bang toen ze dit hoorde en smeekte of ze dan niet ten minste tot drie dagen voor de bevalling bij haar echtgenoot mocht blijven. Maar het haalde allemaal niets uit. Toen besloot het echtpaar om helemaal niet naar het gevangenis-ziekenhuis te gaan. Een paar dagen later sprak de arts van de grensgevangenis met de vrouw. Ook een aantal personeelsleden praatten op de vrouw in. Ik heb dit gesprek zelf gehoord. (*De schrijver stond toen toevallig op de gang te wachten voor een gesprek met een functionaris - AC.*) Ze zeiden dat het hen oprecht erg speet maar dat haar man geen toestemming zou krijgen bij haar te blijven. Als ze niet vrijwillig mee zou gaan naar het gevangenis-ziekenhuis, dan zou ze onder dwang weggebracht zou worden. De vrouw kon alleen maar huilen.”

“Op de bewuste dag moest het jonge echtpaar naar de kamer van de arts gaan. De man vertelde mij later dat alleen zijn vrouw naar binnen mocht en dat hij buiten moest wachten in aanwezigheid van een personeelslid. Hij kon zijn vrouw horen praten en later schreeuwen. Steeds riep ze ‘nee!’ Hijzelf werd vastgehouden door de gevangenis-medewerker. Zijn vrouw werd aan haar armen

vastgehouden en weggesleept. Hij kreeg te horen dat hij in de isoleercel geplaatst zou worden, als hij zou blijven protesteren.

Dit voorval vond in de ochtend plaats, rond 10-11 uur. Aan de achterkant van de grensgevangenis heb ik zo'n 10 à 15 mensen zien staan. Ik herkende IND-medewerkers, afdelingshoofden en de gevangenisdirecteur. Bij de ingang van de deur van de opslagplaats stond een busje klaar. Ik kon de drukte niet plaatsen. Ik zag de man in aanwezigheid van een gevangenismedewerker huilen. Deze zei dat als hij niet zou kalmeren hij in een isoleercel geplaatst zou worden. Toen snapte ik wat de drukte daarachter en het busje te betekenen hadden. De vrouw werd met geweld bij de arts weggehaald en via de achteringang bij de opslagplaats naar het busje gebracht, zodat niemand van de gevangenen het zou zien.”

“Een tijdje later moest de man bij een IND-medewerker komen. Hij kon met zijn vrouw bellen. Hij kreeg haar huilend aan de telefoon. Ze had de hele busrit tot aan het gevangenis-ziekenhuis de handboeien aan moeten houden. Ze lag op haar rug, met haar handen op haar buik. Na dit gesprek had de man uit boosheid en frustratie de telefoon tegen de muur gegooid. Hierna mocht hij voortaan geen gesprekken meer voeren langer dan vijftien minuten, zo kreeg hij te horen. In de praktijk kreeg hij zelfs die vijftien minuten niet. Vaak kreeg hij zijn vrouw niet eens aan de lijn. De lijn zou bezet zijn of er zou geen verbinding zijn. Ze kregen elkaar slechts eens in de drie, vier dagen een minuut of vijf te spreken.”

“Tijdens de bevalling werd man geboeid en met broekstok naar een gewoon ziekenhuis gebracht waar de bevalling plaatsvond. Een uur na de bevalling werd hij weer teruggebracht naar de grensgevangenis.

Later hoorde ik dat dit echtpaar met hun baby na zeven maanden uit de grensgevangenis is gezet met de opdracht Nederland binnen 24 uur te verlaten.”

(Een getuige die de ziekenboeg van het PI Scheveningen van binnenuit kent verklaarde: “Mensen uit het grenshospitium worden in de Scheveningse ziekenboeggevangenis samen met criminele gevangenen opgesloten, en ook precies hetzelfde behandeld. Een zwangere vrouw wordt twee weken voor de uitgerekende datum naar Scheveningen gebracht; daar verblijft zij de hele tijd alleen op een

cel. Eén keer per dag wordt zij in eenzaamheid gelucht. Na de bevalling blijft zij ook nog minimaal een week. De eenzaamheid, de onverschilligheid van het personeel (mensen blijven daar niet zo lang) en het verkeren onder misdadigers is voor de vrouwen heel erg.”)

Bewusteloos

“De grensgevangenis waar ik verbleef bestaat uit vier afdelingen: A1, A2, B1 en B2. Toen ik net in de gevangenis aankwam zaten op B2 een paar mannen en verder echtparen en op B1 uitsluitend vrouwen en kinderen van alle leeftijden. De afdelingen A1 en A2 werden toen nog niet gebruikt. In die tijd kon je tot ‘s avonds negen uur vrij naar buiten. Alleen tijdens het eten moest je binnen zijn. Vanaf december 2002 werden er op A1 en A2 alleenstaande mannelijke gevangenen uit andere vreemdelingengevangnissen geplaatst. De tijd om te luchten werd gehalveerd. ‘s Ochtend mochten de mannen van A1 en A2 luchten, ‘s middags de afdelingen B1 en B2 en ‘s avonds de A- en B-afdelingen ieder een uurtje. De papierlozen van de A- en B-afdelingen mochten elkaar niet treffen. Het luchten gebeurde op verschillende tijden, en die tijden overlaptten elkaar niet.”

“Nu zaten er op afdeling B2 een broer en zus. De gevangenisleiding wilde de broer overplaatsen naar afdeling A1. De man maakte daar bezwaar tegen. Hij zou zijn zus dan niet meer kunnen zien en spreken. Toen de broer en zus zich verzetten tegen de overplaatsing werden alle gevangenen opgesloten in hun cellen. Mijn cel keek uit op het binnenplein. Ik zag mannen gekleed als oproerpolitie met helmen, knuppels en schilden naar onze afdeling komen. Hoewel mijn cel ongeveer tien meter verwijderd was van de cel van de broer en zus, kon ik hun geschreeuw toch horen. Het lawaai en geschreeuw duurde zo’n tien minuten. Hierna zag ik vanuit mijn raam dat de broer en zus in bewusteloze toestand naar de isoleercellen werden gebracht. Ze werden door vier mensen weggedragen, voor iedere arm en been één drager. Hun hoofd hing naar beneden, hun gezicht naar de grond. Na drie dagen in de isoleercel werden ze ineens beiden op afdeling A1 geplaatst. Die

vrouw heeft lange tijd als enige vrouw op een mannenafdeling doorgebracht.”

Abortus

“Op XX kwam een XX echtpaar de gevangenis binnen. Het waren hele kalme, inschikkelijke mensen. Na een tijdje werden ze overgeplaatst naar A2, de mannenafdeling. Ze keken sindsdien altijd somber, de vrouw huilde veel. Ze brachten het grootste gedeelte van de dag op hun cel door. Tijdens een gesprek met de man hoorde ik dat zijn vrouw zwanger was. Ze ging vaak naar de arts. Op een dag kwam ik haar tegen steunend op een andere vrouw en moeilijk lopend. Ze kwam van de arts. Ik hoorde dat ze een abortus ondergaan had, terwijl ze vier maanden zwanger was. Ze was lange tijd depressief hierdoor. De vrouw verloor af en toe het bewustzijn.”

“Het ging behoorlijk slecht met hen beiden. Hun verwarming werkte gedurende lange tijd niet. De man kreeg hierdoor pijn in zijn been. Op den duur was zijn been vanaf zijn knie tot aan zijn enkel heel dun geworden. Het echtpaar werd vervolgens weer naar B2 geplaatst. Het was overduidelijk dat het been van de man veel te dun was geworden. Maar de arts gaf alleen maar pijnstillers. Ik praatte met de man en we besloten om via de VVN (Vluchtelingenwerk) het AMC-ziekenhuis een fax te sturen. Dit lukte en de man werd door iemand van het ziekenhuis onderzocht. De dokter zei dat hij geopereerd moest worden en dat hij lang in het ziekenhuis moest blijven. Hij wilde zijn vrouw echter niet lang in de gevangenis alleen achterlaten en besloot af te zien van de operatie. Zij verlieten de grensgevangenis na mij. Ze waren er zeven maanden gebleven. Ik hoorde dat zij een tijdelijke verblijfsvergunning hadden gekregen vanwege gemaakte fouten in de asielprocedure.”

Gebroken pols pas op derde dag behandeld

“Op A2 verbleef een XX met de naam XX. Een keer zag ik hem met een van pijn vertrokken gezicht in de richting van de dokterskamer lopen, terwijl hij zijn pols vasthield. Tijdens volleybal had hij zijn pols verwond. Deze was opgezwollen. Een gevangenismedewerker zag zijn pols en ging met hem naar de arts. Deze onderzocht hem

niet maar gaf hem alleen pijnstillers en stuurde hem weg. Na twee dagen was zijn pols behoorlijk dik geworden en de pijn erg toegenomen. De derde dag pas geloofde de arts hem dat zijn pols erg pijn deed en stuurde hem naar het ziekenhuis.

Hoewel zijn pols gewond was kreeg hij toch handboeien aan toen ze hem naar het ziekenhuis brachten. Ook kreeg hij een broekstok. Toen hij terugkwam uit het ziekenhuis had hij een mitella om. In het ziekenhuis was vastgesteld dat zijn pols was gebroken.”

Recht op bezwaar onmogelijk gemaakt

“Toen ik pas in de grensgevangenis was (*eind 2002 - AC*) werd het uitzettingsbesluit zo’n drie tot vijf dagen van tevoren aan een papierloze meegedeeld. Om te voorkomen dat men gebruik zou maken van het recht op bezwaar gebeurde dit op gegeven moment niet meer en kreeg de papierloze het bericht van de uitzetting pas op het laatste moment. Ik heb zelf meegemaakt dat een asielzoekster uit Sri Lanka het bevel kreeg binnen vijftien minuten weg te zijn. Gevangenismedewerkers hadden haar spullen uit haar cel al bij elkaar gezocht en ingepakt. Ook toen zij ter plekke iemand van de VVN kon aanspreken, mocht zij geen gebruik maken van haar recht op bezwaar en werd zij zonder meer uitgezet.

De derde keer dat ik zelf naar het vliegveld gebracht zou worden voor mijn uitzetting, werd mij dit niet van tevoren aangekondigd. Toevallig had ik op papieren van de gevangenisboekhouding gezien dat mijn interne gevangenisrekening afgesloten was. Denkend aan wat er met die vrouw uit Sri Lanka was gebeurd nam ik contact op met mijn advocaat. Hij had al gehoord van mijn uitzettingsbevel en had de procedure kunnen stoppen.”

Mishandeling tijdens uitzetpogingen

“Als je tijdens de eerste keer dat je naar het vliegveld wordt gebracht niet tegenwerkt, ga je net als andere passagiers naar het vliegtuig. Lukt de uitzetting niet, bijvoorbeeld omdat je je in het vliegtuig verzet, dan moet je de tweede keer buiten wachten. Als alle passagiers ingestapt zijn word je met handboeien in het vliegtuig

gezet. De derde keer is het moeilijkst. Dan wordt je geboeid en ga je samen met twee bewakers als eerste het vliegtuig in.

Een XX vrouw (XX jaar, celnummer XX, rond februari was ze gekomen) kwam na een tweede uitzetpoging terug. Ze was er ernstig aan toe. Ze had enorme bulten op haar hoofd. Ze zei dat ze geslagen was.”

“XX uit XX van afdeling B2 (later A2), was twee keer naar het vliegveld gebracht maar het was hem beide keren gelukt niet uitgezet te worden. Beide keren werd hij teruggebracht. Na de tweede uitzetpoging was hij er zo erg aan toe dat hij vier dagen alleen maar kon liggen. Zijn polsen, hals en benen waren helemaal beurs. Ze zaten onder de blauwe plekken. Zijn linkerhand begon erg op te zwellen. De arts nam zijn blessure aanvankelijk niet erg serieus. Hij keek er gewoon niet naar. Ook verder was er geen medische controle.

De hand werd steeds dikker en dikker en deed veel pijn. Op den duur verging de man van de pijn. Hij smeekte een week lang hem naar het ziekenhuis te sturen. Pas na aandringen van gevangenismedewerkers besloot de arts daartoe. Van zijn broer hoorde ik in een telefoongesprek dat zijn hand meteen geopereerd was en dat daarna de infectie en de zwelling van zijn hand minder werd.”

Lastige gevallen op straat gezet met ‘24 uurs-regeling’

“In de grensgevangenis zat een XX vrouw van rond de 45-50 jaar samen met haar dochter van vijftien. Tijdens haar asielaanvraag had zij tegen de IND gezegd dat zij van haar asielaanvraag af wilde zien, onder de voorwaarde dat de IND haar dossier met haar asielaanvraag niet aan haar land door zou geven. Ze had verteld dat ze zelf geen problemen had in haar land, maar dat ze in eerste instantie asiel had aangevraagd vanwege de problemen die haar twee zonen hadden. De vrouw en haar dochter moesten in de grensgevangenis blijven, totdat ze naar hun land teruggestuurd zouden worden. De opsluiting zou slechts voor een korte periode zijn, zo was hun beloofd.

Iedere dag sprak zij iemand van de IND aan en zei dat ze zo snel mogelijk weg wilde. Toch duurde het zo’n vijftig dagen voordat ze naar het consulaat kon voor een tijdelijk reisdocument. Een IND-

medewerker had haar verteld wat ze bij het consulaat allemaal moest zeggen.

Terwijl ze op weg naar het consulaat was, zag ze een dik dossier in de handen van een medewerker. Ze vroeg naar de inhoud daarvan en wilde niet met het dossier naar het consulaat. Na veel aandringen belde de medewerker iemand en bleef het dossier in de auto achter.

De vrouw gaf een verklaring precies zoals haar was geadviseerd door de IND. Toen ze haar verklaring afgegeven had zei de ambtenaar van het consulaat op de hoogte te zijn van haar asielaanvraag en dat ze een goede advocaat moest zoeken. Hij liet haar zelfs haar dossier inzake haar asielaanvraag zien.

Terug in de grensgevangenis beklagde de vrouw zich bij een IND-medewerker dat de dienst haar dossier aan het consulaat gegeven had. Deze gaf het gebeurde toe en verontschuldigde zich. Bij de latere gesprekken echter deed hij alsof hij nergens van afwist. Deze vrouw heeft met hulp van haar broer in Zweden een advocaat gevonden. Toen ze zei dat ze een zaak tegen de IND ging aanspannen werd ze vrijgelaten met de opdracht binnen 24 uur het land te verlaten.

Terwijl deze vrouw bereid was om naar haar land terug te keren, kreeg ze toch '24-uur'. Zo ontdeed de IND zich van de vrouw om daarmee te voorkomen dat er een zaak tegen hem zou gaan lopen. Dit doet de IND vaker om van een moeilijk geval af te komen.”

(“Als er wat ook maar gebeurt in de gevangenis, wordt iedereen in zijn cel opgesloten. Deze vrouw had daar veel last van, want ze was claustrofobisch. Ook 's nachts wordt iedereen in zijn cel opgesloten, van half tien 's avonds tot de volgende morgen half acht. Hoewel de vrouw van haar probleem had verteld moest de celdeur per se op slot. Alleen het controleluikje van de deur mocht open blijven.”)

“Eind maart werd iemand na een zelfmoordpoging (ophanging) in een isoleercel geplaatst. Eerst werd iedereen in zijn eigen cel opgesloten. Na zijn verblijf in de isoleercel werd hij meteen op straat gezet en kreeg hij '24-uur'.”

“Een XX vrouw, zwanger binnengekomen op XX, kwam na de geboorte van haar kind weer terug in de grensgevangenis. Toen de baby een maand oud was, werd deze ziek. Hij moest overgeven en hilde de hele nacht. De volgende ochtend kwamen ze erachter dat

het babyvoedsel over datum was. Het voedsel werd vervangen, maar naar de baby werd niet omgekeken. Deze kreeg geen controle. Meteen na dit voorval kreeg zij ook ‘24-uur’.”

“Een oudere Afrikaanse vrouw van over de vijftig jaar had last van hoge bloeddruk. Op aandringen van de gevangenismedewerkers bekeek de arts haar en kreeg ze medicijnen. Het bleken verkeerde medicijnen te zijn. Ze raakte in coma. Tien dagen later kreeg ook zij ‘24-uur’.”

Brand

“Een gevangenismedewerker vertelde dat in geval van brand het personeel de opdracht heeft iedereen in zijn eigen cel op te sluiten.”

ACHTERGRONDINFORMATIE OVER VREEMDELINGENGEVANGENISSEN

Het Autonomo Centrum (AC) Amsterdam bezocht jarenlang, als een van haar werkzaamheden, vluchtelingen en migranten zonder verblijfsvergunning in 'vreemdelingen'detentie. Zij deed dit sinds de eerste grensgevangenis in 1992 in Amsterdam in gebruik genomen werd. Ook bezocht het AC mensen in andere 'vreemdelingen'-gevangenissen, zoals het Uitzetcentrum bij de luchthaven Rotterdam. We onderzochten en publiceerden de misstanden die we van de gevangenen hoorden. We trachten hen zo een stem naar de buitenwereld toe te geven. Ook veel vanuit 'vreemdelingen'detentie op straat geknikkerde mensen maken ons deelgenoot van hun ervaringen in de bajes. Daardoor weten we een beetje, maar nog niet half, hoeveel leed er achter die tralies geleden wordt.

Vrijheid, het kunnen gaan en staan waar men wil, is een basisrecht van elke wereldburger. Althans dat zou het moeten zijn... ook Nederland schendt basisrechten. De Nederlandse rechtsstaat, die vrijheid hoog in haar vaandel heeft staan, zet onschuldige vluchtelingen en migranten zonder verblijfsvergunning zonder meer in gevangenissen. Vrijheidsberoving is het laatste dwangmiddel, 'ultimum remedium', dat een rechtsstaat ter beschikking staat in geval burgers verdacht zijn van of veroordeeld zijn voor het plegen van strafbare feiten. Bij vluchtelingen en migranten past diezelfde rechtsstaat vrijheidsberoving als eerste dwangmiddel toe, reeds bij binnenkomst wanneer asielverzoeken aan de grens worden afgewezen. En ook nadat men het etiket 'illegaal' krijgt opgeplakt om verwijderd te worden. Deze 'vreemdelingen'detentie vindt in eerste instantie zonder proces plaats - een soort administratieve hechtenis. Aan 'vreemdelingen'detentie is geen maximum tijdlimiet verbonden. Tot nu toe geldt dit niet voor de Uitzetcentra, waar de maximumtermijn 28 dagen is omdat het zware regime en de omstandigheden langere detentie niet toestaan. De IND lapt deze 28 dagen overigens veelvuldig aan haar laars, waarop advocaten naar de rechter stappen.

Celcapaciteit

Voor deze 'vreemdelingen'detentie heeft de staat 1493 plekken ter beschikking in diverse gevangenissen, exclusief de vele (vreemdelingen)politiecellen in heel Nederland. Dat gaat om Grensgevangenissen Amsterdam, Penitentiare Inrichtingen (PI) Willem II Tilburg en Ter Apel, kamp Zeist/Soesterberg (90 vrouwen) en gevangenis Noordsingel Rotterdam (96 plekken). In deze gevangenissen zitten op jaarbasis zo'n 6000 mensen vast. Tellen we hierbij de 300 cellen in de twee nieuwste gevangenissen, de 'Uitzetcentra', bij de luchthavens Rotterdam en Schiphol, een aantal dat Justitie tot aan 2006 wil uitbreiden tot 600, dan telt Nederland over een paar jaar ruim 2000 plekken voor 'vreemdelingen'detentie. Hierin kunnen dan op jaarbasis meer dan 10.000 onschuldige mensen gevangengezet worden. Niet omdat zij verdacht of veroordeeld zijn en een straf uitzitten maar omdat ze hier in het westen vrijheid, veiligheid en overlevingskansen kwamen zoeken en dachten aan te treffen. De omgekeerde wereld...

Meer gevangenissen

Het gevangenzetten van mensen die juist hier in Europa aankloppen voor hulp is een misdaad, die bestraft zou moeten worden... vrijheidsberoving van onschuldigen past niet in een rechtsstaat. Het zelfgenoegzame, zich democratie en rechtsstaat noemende Nederland, zou zich dan ook diep moeten schamen... maar het tegendeel is waar: gevangenzetten is schaamteloos steeds meer aan de orde van de dag en de celcapaciteit breidt zich verder uit. De 'illegalennota' van minister Verdonk van Vreemdelingenzaken en Integratie van 24 april 2004 die eind april in het kabinet werd behandeld, bepleit uitbreiding van de celcapaciteit voor 'vreemdelingen'detentie, meer opsporingscapaciteit en hardere aanpak van illegalen, hogere boetes voor werkgevers die illegalen in dienst hebben (van 800 naar 3500 euro per aangetroffen papierloze werknemer) en aanpak van verhuurders die onderverhuren aan illegalen, zij kunnen hun huis zelfs kwijtraken.

Gevolgen van detentie

De gevangenschap levert veel stress op. De meeste mensen worden voor het eerst in hun leven gevangengezet, vast tussen vier muren op een cel, terwijl men vrijheid zoekt, veiligheid, overlevingsmogelijkheden. Velen zijn getraumatiseerd door het moeten vluchten, alles en iedereen te moeten hebben achterlaten, terwijl het perspectief voor de toekomst heel onzeker is. Het ‘perspectief’ van detentie is ‘zicht op uitzetting’, retour ellende die men nu juist ontvlucht was. Grensdetentie en ‘vreemdelingen’bewaring kennen geen maximumtermijn, veel mensen zitten dan ook lang gevangen. De gevangene is geheel afhankelijk van en overgeleverd aan Justitie. Mensen vereenzamen, de meesten kennen niemand in Nederland die hen komt bezoeken en beseffen dat politici en maatschappij zich niet bekommeren over de hun detentie. Deze uitzichtloosheid en teleurstelling maakt mensen ziek.

Veel (medische) klachten betreffen hoofdpijn, slaperigheid, ontbreken van eetlust, spanning en nervositeit, pijn over het hele lichaam, vermoeidheid, depressiviteit en psychische klachten door vereenzaming, gebrek aan perspectief, het missen van familie en bekenden, enzovoorts. Veel klachten zijn psycho-somatisch, direct verbonden aan de detentie zelf.

Vaak wordt een klacht in eerste instantie afgedaan met paracetamol. Er wordt geen begin gemaakt met een medische behandeling, tenzij er medische urgentie is. Justitie wil de gedetineerde immers verwijderen. Soms wordt het advies gegeven ‘rust’ te nemen. Maar waar haal je in dat soort omstandigheden rust vandaan? De detentie brengt juist onrust met zich mee. Ook adviseert de Medische Dienst soms ‘frisse lucht’... hoe cynisch, in een cel of op de luchtplaats die ook binnen vier muren ligt. De belangrijkste vraag ‘waarom zit ik hier vast?’ wordt door niemand beantwoord, anders dan ‘dat bepaalt onze Vreemdelingenwet’. Als men zich niet aan regels houdt, of, heel terecht voor z’n rechten opkomt, of eisen stelt en ook bij het minste of geringste protest, volgt al snel de maatregel ‘eenzame afzondering’, isolatiecel. Buitenproportioneel. Alle repressieve maatregelen in zo’n systeem zijn uit angst geboren, angst dat deze mensen in verzet komen tegen deze onrechtmatige detentie. De vluchteling of papierloze mens moet vooral gereduceerd worden tot

een streepjescode, een nummer in bijvoorbeeld cel B01. En: weg is weg. Leven in zo'n klimaat is vernederend en knaagt aan de (geestelijke) gezondheid van iedere gevangene. Er wordt een groot beroep op ieders incasseringsvermogen gedaan. Sommige gevangenen raken gedesoriënteerd. Als men al vrijkomt dan is het verwerkingsproces van de detentie iets wat men in z'n eentje moet oplossen.

Verpleegkundigen

Er is aan gevangenissen vaak wel een psycholoog verbonden, of een psychiater, maar niet in vaste dienst, terwijl er wel vele psycho-somatische klachten zijn. Een districtpsychiater kan op doktersadvies worden ingeschakeld. Specialistische hulp, zoals die van een tandarts of opticien, wordt met grote terughoudendheid ingeroepen, weer met het argument dat met behandeling in principe geen begin wordt gemaakt, tenzij het probleem acuut is. Dus verergeren klachten en stapelen zich juist op. Uiteindelijk betekent dat een grotere in plaats van minder druk op de medische diensten.

Stok in de broek bij vervoer

Moet er uiteindelijk toch een specialistische of ziekenhuis-behandeling plaatsvinden, plus bij ander transport, wordt men meestal geboeid vervoerd of wordt de stok-in-de-broek-methode toegepast ter voorkoming van vluchten. Een stok wordt binnenin de broek langs het been bevestigd opdat de gevangene niet kan rennen. Deze dwangmiddelen worden door de gevangenen als zeer vernederend ervaren.

Een jongen met malaria wordt met een stok in zijn broekspijp van de grensgevangenis naar het Academisch Medisch Centrum te Amsterdam gebracht. Hij was doodziek; wegens onderbezetting van de Medische Dienst vanwege de kerstdagen was de malaria niet tijdig onderkend. Men was er maar net op tijd bij. Er waren instructies vanuit de grensgevangenis dat extra op hem gelet moest worden door verpleegkundig personeel ter voorkoming van vluchten. Zo werd hij aan een medicijnpomp gelegd, terwijl in

dergelijke situaties met een mobiel infuus volstaan wordt, zodat men ook rond kan lopen. Hij lag zelfs in een soort quarantaine-kamertje waar bezoek eerst een ontsmettingsruimte passeert. Vragen hierover bij een verpleegkundige op de afdeling leverde het antwoord op dat de patiënt vluchtgevaarlijk was en speciaal gecontroleerd werd. Na ontslag uit het AMC werd hij teruggebracht naar de grensgevangenis waar hij even later uit werd vrijgelaten.

De gedetineerden hebben in principe recht op een second opinion van een onafhankelijke arts cq arts naar eigen keuze. In de situaties waarin het Autonoom Centrum in de jaren '90 voor enkele vluchtelingen hierbij bemiddelde, was de Medische Dienst daar niet blij mee. Toch werd daardoor iemand met hoofdpijnklachten wel aan een bril geholpen en werd iemand die bij verwijdering klappen had gekregen wel onderzocht, terwijl de Medische Dienst dat had verzaakt.

Jacqueline Muluta

Toen de grensgevangenis koud drie weken in gebruik was in 1992, stierf de eerste vluchteling die daar opgesloten had gezeten, de hoogzwangere mevrouw Muluta, door nalatigheid van de Medische Dienst, die destijds ook zeer onderbezet was. Zij was al ziek op Schiphol waar de familie enkele dagen in de transit moest verblijven, zonder dat de marechaussee iets opmerkte. De familie werd in de grensgevangenis geplaatst waar ze alsmaar zieker werd; dat kon iedereen zien. Haar klachten werden niet serieus genomen en zij werd niet adequaat geholpen door de medici. Zij en haar gezin werden na enkele weken uit de poort van de grensgevangenis gezet met een routebeschrijving naar een Opvangcentrum. Dit lag ver weg en de reis viel mevrouw Muluta veel te zwaar. De volgende dag zag een huisarts haar en liet haar direct in het ziekenhuis opnemen, waar zij en haar baby echter stierven. Vader en drie kinderen bleven alleen achter. De weduwnaar richtte samen met het Autonoom Centrum en een arts een steungroep op die zich over de jarenlang slepende zaak Muluta boog. Ook keerde de steungroep zich tegen opsluiting en onderzocht welke invloed detentie heeft op het welzijn van de gedetineerden. De Rijksrecherche stelde een onderzoek in naar aanleiding van de dood van de vluchteling, maar dat beperkte

zich tot de transit op Schiphol. De Geneeskundige Inspectie (GI) stelde een onderzoek in naar de Medische Dienst in de grensgevangenis. De GI constateerde dat mevrouw Muluta was overleden aan de gevolgen van een ernstige bloedarmoede. Het ziekteproces was al enige weken gaande en had onderkend kunnen en moeten worden, aldus de GI. Aan bloedarmoede sterf je niet in Nederland. De GI constateerde dat afspraken tussen verpleegkundigen en artsen beter geformaliseerd moesten worden. Ook werden de medici van de Medische Dienst van de grensgevangenis voor het Medisch Tuchtrecht gedaagd. Pas jaren later werd de zaak gesloten en kreeg de familie een schadevergoeding en een verblijfsvergunning.

Een ander voorbeeld van een overledene is het verhaal van een Rwandees. De man stierf in december 2000. “De man werd doodziek het hospitium uitgezet. Voorbijgangers hebben hem de trein in geholpen. (..) Hij kon toen al niet meer lopen. In het Academisch Ziekenhuis Nijmegen constateerden de specialisten later dat hij een kwaadaardige tumor in zijn rug had. De ziekte was al in een te ver stadium voor behandeling. Het grenshospitium had een paar weken daarvoor geen kanker bij de man geconstateerd.” (*de Volkskrant*, 5 augustus 2003). De man had alleen paracetamol en ‘frisse lucht’ voorgeschreven gekregen. Hij kreeg ondanks verzoeken geen second opinion. De GI stelde na onderzoek dat de verpleegkundige gefaald had. “De Rwandees had wel een second opinion moet krijgen. Volgens Vluchtelingenwerk Nijmegen, die melding maakte van deze zaak, vond de inspectie dat het onduidelijk was waar precies de verantwoordelijkheden liggen bij de Medische Dienst. De inspectie deed een aantal aanbevelingen. Zo moesten de verantwoordelijkheden van artsen en verpleegkundigen worden vastgesteld. De Medische Dienst diende de taken beter af te bakenen.” (*de Volkskrant*, 5 augustus 2003).

Foussini Baraya

Op 14 januari 2003 overleed Foussini Baraya uit Burkina Faso in de Bijlmer grensgevangenis te Amsterdam. De Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) stelde een onderzoek in en concludeerde dat de organisatie van de gezondheidszorg in deze gevangenis “niet

voldoet aan de eisen van verantwoorde zorg”, zoals de wet die voorschrijft.

Volgens de Inspectie blijkt “dat er geen verpleging en verzorging mogelijk is buiten kantooruren”. (..) “Voor de hulpbehoevende heer A. (= Baraya - redactie AC) bestond in het grenshospitium niet de mogelijkheid om buiten kantooruren verpleging en verzorging te krijgen die paste bij zijn zorgbehoefte. Zowel de verpleegkundigen als de arts vonden overplaatsing (naar een ziekenhuis - redactie AC) gewenst, maar men komt niet verder dan een poging tot overplaatsing. De inrichting heeft geen ziekenboeg met geschoolde medewerkers. Ondanks dit worden er geen pogingen ondernomen om voor de nacht zorg te regelen of plaatsing elders te organiseren. Men laat de zorg van deze incontinentie, zwakke, apathische man over aan niet medisch geschoolde vreemdelingenbegeleiders.”

De verschillende diensten en functionarissen werken langs elkaar heen. Ondanks mailtjes van bewakers blijkt het dienstdoende hoofd van de grensgevangenis geen arts opgeroepen te hebben. Over de het contact tussen de betrokken verpleegkundigen en de arts meldt de inspectie: “Ook heeft de extreme achteruitgang van de heer A. (= Baraya - redactie AC) en diens zwakte op maandag 13 januari niet geleid tot acuut inroepen van een arts, maar werd gewacht tot het avondspreekuur.” Als Baraya op sterven ligt en een bewaker uiteindelijk alarm slaat, duurt het door een opeenstapeling van communicatieproblemen 42 minuten voordat ambulance-personeel aan zijn bed staat. Hoewel hij dan nog leeft, blijkt het te laat te zijn voor reanimatie.

Over de inzet van de arts en de verpleegkundigen oordeelt de inspectie negatief. “De heer D. (= arts - redactie AC) heeft nagelaten om de symptomen van de heer A. (= Baraya - redactie AC) grondig te onderzoeken naar oorzaken en is uitgegaan van een psychisch dan wel psychiatrisch beeld. (..) Hoewel er afwijkingen in het bloedbeeld gevonden zijn, zijn deze niet verder geëvalueerd.” En over de verpleegsters: “Hoewel de slechte toestand bekend was, zijn geen van beide verpleegkundigen op dinsdag 14 januari bij deze zieke man gaan kijken of hij hulp nodig zou hebben. Er is verder niet gestart met de reanimatie en de patiënt is alleen gelaten toen er gewacht werd op de ambulance.”

Te grote verantwoordelijkheid voor verpleegkundigen

Begin 2004 werd een vluchteling die danig in de war was vanuit het Aanmeldcentrum voor asielzoekers Schiphol gevangen gezet in de grensgevangenis, ondanks tegen-adviezen. Hij werd ook gewoon geïnterviewd in zijn asielzaak door de IND-ambtenaren ondanks contra-indicaties en advies de man even met rust te laten. Niet lang daarna doodde de man zichzelf.

In ‘vreemdelingen’detentie is, zoals overal in het gevangeniswezen, de gevangenisdirecteur verantwoordelijk voor de Medische Dienst van de inrichting. De medici staan onder diens verantwoordelijkheid. Een arts is slechts parttime verbonden aan de gevangenis, is weliswaar oproepbaar, maar het duurt langer dan 15 minuten voor deze is gearriveerd. De arts houdt weliswaar spreekuur, maar daarbuiten zijn het de verpleegkundigen die moeten inschatten of de hulp van een arts moet worden ingeschakeld als deze zelf afwezig is. Te veel verantwoordelijkheid rust dus op hun schouders. En op die van de bewakers die buiten kantooruren ook klachten moeten signaleren, terwijl zij medisch niet bekwaam zijn. Het is duidelijk dat een gedetineerde volledig afhankelijk is van de lokale invulling van het gevangenisregiem. Het budget voor de gezondheidszorg achter de tralies laat - ook in gewone gevangenissen - te wensen over. Dit betekent matige medische voorzieningen. In ‘vreemdelingen’detentie geldt dat ook, plus het gegeven dat de gevangenen toch het land uit zullen vliegen en geen begin gemaakt moet worden met behandeling als deze niet acuut noodzakelijk is.

Uitzetgevangenis Rotterdam

Begin april 2004 schreef de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) weer een vernietigend rapport, ditmaal over de Uitzetgevangenis bij luchthaven Rotterdam. De IGZ acht de medische zorg daar onverantwoord. De eerste medische selectie bij binnenkomst van gedetineerden wordt gedaan door een niet-medicus. De Uitzetgevangenis heeft haar cellen binnen een loods, waar geen daglicht en frisse lucht binnenkomen. Gedetineerden kunnen niet rechtstreeks bij een dokter terecht. “Over de medische hulp tijdens avonduren, ‘s nachts en in het weekend

maakt de IGZ zich ‘ernstige zorgen’”. (*de Volkskrant*, 1 april 2004). De IGZ: “Gelet op de zeer sobere huisvesting en de aard van de doelgroep is, zeker bij langduriger verblijf, het ontstaan van psychiatrische problemen niet denkbeeldig.” *De Volkskrant* vervolgt: “Hulpverlening op dit gebied is niet beschikbaar. Afspraken over de medische zorg staan niet op papier. Onder de bewoners zijn ook jonge kinderen en zwangere vrouwen. Een niet-gespecialiseerde verpleegkundige, vaak een uitzendkracht, is in eerste instantie verantwoordelijk voor de gemiddeld 120 vreemdelingen in de loods op het Rotterdamse vliegveld. Na vijf uur ‘s middags kan zij de cellen niet meer in. Pas als een bewaker vermoedt dat de vreemdeling ziek is, kan hij de verpleegkundige waarschuwen, die vervolgens beslist of een arts geroepen moet worden. Of dat een gediplomeerd huisarts is of een nog niet gespecialiseerde basisarts, heeft de inspectie na twee bezoeken aan Rotterdam niet kunnen achterhalen, onder meer doordat de medische zorg via onderaannemers is uitbesteed.”

Justitie blijkt dus niet veel geleerd te hebben van al die situaties waarbij zoveel mensen al zo geleden hebben en enkelen tijdens hun detentie de dood gevonden hebben.

ENKELE CIJFERS OVER GRENSGEVANGENISSEN AMSTERDAM*)

momentopname, eind maart 2004

Duur gevangenschap

= ruim 70% van de gevangenen zit langer dan een maand vast

= bijna de helft langer dan twee maanden

= ruim 30% langer dan drie maanden

= 6% langer dan een half jaar.

Gemiddeld zitten de mensen 75 dagen vast, ruim twee maanden.

Herkomst

naar land:

1. India 12%
2. China 11%
3. Nepal 7%
4. 'geen' 7%
5. Liberia 7%

naar regio:

1. Azië 39%
2. Afrika (zuidelijk van Sahara) 28%
3. 'geen' (= statenloos, dat wil
bijna altijd zeggen 'Palestijn')
plus Midden-Oosten 12%

50 nationaliteiten.

Leeftijd

Bijna de helft van de gevangenen bestaat uit twintigers. Twintig procent zijn tieners, en nog eens twintig procent zijn dertigers.

Er zijn drie baby's, drie peuters, twee kleuters, drie 14-jarigen, vijf 15-jarigen, twaalf 16-jarigen en tien 17-jarigen. De jongeren (dertig in de leeftijd 14-17 jaar, waarvan negen uit de Toren) lijken bijna allemaal onbegeleid te zijn.

11% van de gevangenisbevolking is vrouw.

*) Amsterdam kent twee grensgevangenis:en:

1. Grenshospitium 'de Weg', ook wel 'de Toren' genoemd, omdat het een van de torens van de Bijlmerbajes is, met ongeveer 140 gevangenen, waarvan ongeveer 90 afgewezen asielzoekers/grens-papierlozen en 50 'illegalen' (papierlozen); uitsluitend mannen.

2. Grenshospitium 'Tafelbergweg', met ongeveer 120 afgewezen asielzoekers/grens-papierlozen; mannen, vrouwen en kinderen.

MISHANDELING
IN DE
GRENSGEVANGENIS

**Getuigenis van een
voormalige gevangene**

Autonoom Centrum Amsterdam

mei 2004

Autonoom Centrum
Bilderdijkstraat 165-F
1053 KP Amsterdam
tel. 020 612 6172
fax. 020 616 8967
ac@autonoomcentrum.nl
www.autonoomcentrum.nl